

toly je pak věnován zkratkovitému popisu ochrany spotřebitele v jednotlivých unijních právních nástro-

Leges, 2011, s. 128., Raban, Přemysl. Drobní dlužníci a zakázaná smluvní ujednání. *Právní rádce*, 2009, č. 11, s. 20 an., Krampera, Jan. Neplatnost nepřiměřených ujednáních ve spotřebitelských smlouvách, *Bulletin advokacie*, 2009, č. 1, s. 44 an., Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. února 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1/10.

jích regulace ochrany spotřebitele (nekalá soutěž, návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje.)

Monografie Blanky Vítové je čtivá a čtenáři přístupná. Z důvodu zaměření publikace spíše na praktické otázky spojené s nepřiměřenými smluvními ujednáními ji lze doporučit zejména praktikujícím advokátům a soudcům příp. rozhodcům.

BOGDAN, Michael: Concise Introduction to EU Private International Law

2nd ed. Groningen: Europa Law Publishing, 2012, 228 s. ISBN 9789089521088.

Iveta Rohová*

V roce 2012 vyšlo v nakladatelství Europa Law Publishing v pořadí již druhé vydání knihy s názvem „*Concise Introduction to EU Private International Law*“, jejímž autorem je profesor právní komparatistiky a mezinárodního práva soukromého, původem československý rodák, v současné době působící na Univerzitě v Lundu, ve Švédsku, Dr. Michael Bogdan.

Poprvé byla publikace vydána v tomtéž nakladatelství v roce 2006. Evropské mezinárodní právo soukromé je však natolik dynamickým odvětvím, že po necelých šesti letech bylo nezbytně nutné monografii novelizovat a citelně rozšířit, aby i nadále mohla sloužit svému účelu. Především bylo zapotřebí promítnout do textu změny vyplývající z přijetí Lisabonské smlouvy (nacházející svůj odraz ve Smlouvě o fungování Evropské unie¹) a doplnit knihu o nově přijatá nařízení (či nařízení čekající na přijetí) v této oblasti.

Monografie sestává celkem z jedenácti kapitol, dále členěných na dvě úrovně podkapitol. V úvodní kapitole prof. Bogdan nejprve představuje me-

zinárodní právo soukromé jako samostatné právní odvětví, jeho předmět, jakož i jeho místo a význam v současném globalizovaném světě. V samostatné podkapitole se věnuje postavení Evropské unie a jejích zákonodárných orgánů, jakož i úloze Soudního dvora EU v procesu formování současného mezinárodního práva soukromého v členských státech. Úvod uzavírá podkapitola věnovaná pramenům (evropského) mezinárodního práva soukromého a jejich hierarchii. Na tomto místě prof. Bogdan zdůrazňuje, že nařízení EU jsou (ve srovnání s mezinárodními smlouvami, ale i s vnitrostátní legislativou) mnohem efektivnějším nástrojem regulace soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem, a to hned z několika důvodů. Hlavní přednost nařízení spočívá v tom, že nevyžadují (nutno dodat *zásadně*) provedení vnitrostátním právem, neboť jsou přímo aplikovatelná ve všech členských státech.² Tato jejich vlastnost by měla také zajistit jednotnou interpretaci a aplikaci nařízení ve všech členských státech EU (s. 16). O tom, jaká je reálná situace, bychom mohli polemizovat. To však není předmětem této stati ani recenzované monografie.

Druhá kapitola monografie nese název „Dopad Smlouvy o fungování Evropské unie na mezinárodní právo soukromé členských států EU“. Nutno dodat, že takto široce pojatá kapitola se blíže zaměřuje pou-

* Mgr. Iveta Rohová působí jako doktorandka a od roku 2015 též jako asistentka na Katedře mezinárodního a evropského práva na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

¹ Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění). In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 10. 9. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=CS> (dále jen „SFEU“).

² I zde ovšem existují výjimky; v oblasti evropského mezinárodního práva soukromého tuto výjimku představuje v první řadě Dánsko, dále také Spojené království a Irsko.

ze na dva konkrétní aspekty, přesněji řečeno na dvě ze zásad, na nichž Smlouva o fungování EU spočívá.

První z nich je zásada zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti³ a její potenciální dopad na použití hraničních určovatelů v evropských (i vnitrostátních) kolizních normách. Touto otázkou se již zabýval Soudní dvůr v několika svých rozhodnutích, která jsou na tomto místě v krátkosti také analyzována. Prof. Bogdan, shodně s prof. Basedowem (s. 21, pozn. pod čarou č. 11), dospívá k závěru, že čl. 18 SFEU ve spojení s čl. 81 SFEU by v žádném případě neměl být vykládán tak, že použití státní příslušnosti (*lex patriae*) jakožto hraničního určovatele, případně jakožto kritéria pro určení soudní pravomoci (příslušnosti), odporuje primárnímu právu EU. Jinými slovy, evropské předpisy používající kritéria státní příslušnosti pro určení rozhodného práva či pro určení soudní pravomoci (příslušnosti)⁴ nelze prohlásit za neplatné s odkazem na tvrzený rozpor se základní zásadou práva EU – zásadou zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti. Takový způsob výkladu nejspíš nebyl zamýšlen ani při přijímání Amsterodamské či Lisabonské smlouvy. S tímto závěrem nelze než souhlasit.

Druhým aspektem, jemuž je v této kapitole věnován prostor – přesněji řečeno principem, na němž spočívá právo EU a který úzce souvisí s výše zmíněnou zásadou – je volný pohyb, ať již zboží, osob, služeb či kapitálu. Na otázku, jak čtyři základní svobody souvisejí s normami mezinárodního práva soukromého, existuje vcelku jednoduchá odpověď: jsou to právě čtyři základní svobody vnitřního trhu, které mají za následek za následek narůstající počet vztahů s mezinárodním prvkem, a teda zvyšující se potřebu (efektivní) právní regulace. V této souvislosti vyvstává také otázka vztahu mezi principem země původu a pravidly pro určení rozhodného práva. I zde dochází autor k závěru, že princip země původu by v žádném případě neměl bránit aplikaci práva jiného členského státu, neboť tento princip nelze chápat jako vlastní kolizní pravidlo, nýbrž spíše jako korektiv – únikovou doložku pro výjimečné případy (s. 25). Pro úplnost (v rovině kolizních úvah) je vhodné doplnit, že právo země původu bude nejčastěji povoláno prostřednictvím tzv. imperativních norem (např. tzv. *safety rules* v případě uvedení výrobku na trh mimo členský stát původu). Jejich aplikace ovšem neznamená odmítnutí aplikace cizího práva.

Zbývajících devět kapitol monografie se postupně věnuje jednotlivým pramenům (předpisům) evropského mezinárodního práva soukromého, z nichž ne-

chybí ani nařízení, která jiné publikace tohoto typu ponechávají stranou.

Kapitola třetí, nejrozsáhlejší ze zvláštní části, se zaměřuje na zřejmě nejdůležitější z předpisů, a sice nařízení Brusel I. Kapitulu otevírá krátký historický úvod k vývoji od čl. 220 původní Římské smlouvy a přijetí Bruselské úmluvy, přes změny v oblasti justiční spolupráce v civilních otázkách provedené jednotlivými novelami zřizovacích Smluv, až k přijetí nařízení Brusel I a jeho – v nedávné době dokončenou – revizi. Následující podkapitoly respektují systematiku samotného nařízení a věnují se postupně vymezení působnosti nařízení, obecnému (základnímu) pravidlu pro určení soudní pravomoci (příslušnosti), pravidlům alternativní a speciální pravomoci (příslušnosti), pravomoci výlučné, založené dohodou stran a konečně fázi uznání a výkonu soudních rozhodnutí. Závěrečná podkapitola krátce pojednává o návrhu revidovaného nařízení Brusel I (Brusel Ibis). Všechny pasáže jsou doplněny výňatky z výkladové judikatury Soudního dvora, která ve vztahu k nařízení Brusel I, potažmo ještě k Bruselské úmluvě, nabízí mnohé. Poněkud ke škodě dle mého názoru je, že monografie nereflexuje podrobněji změny, jež přináší nařízení Brusel Ibis. Nicméně je faktem, že v době vydání knihy (první polovina roku 2012) nebyla konečná podoba nového nařízení zcela zřejmá.⁵

Čtvrtá kapitola souhrnně pojednává o zvláštních procesních nařízeních, doplňujících režim zavedený nařízením Brusel I. Jedná se o nařízení o evropském exekučním titulu pro nesporné nároky, o nařízení o evropském platebním rozkazu a o nařízení o řízení o drobných nárocích. Jednotlivá nařízení jsou představena pouze v základních konturách a jsou vyzdvihnuty jejich specifika a výhody jejich použití. Prostor je věnován rovněž směrnici o určitých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech.

Kapitola pátá je zaměřena na nařízení Brusel II-bis. Stejně jako kapitola třetí respektuje i tato systematiku nařízení a v krátkosti se věnuje jednotlivým otázkám, jež spadají do rozsahu působnosti tohoto nařízení. Ani zde nechybí odkazy na relevantní judikaturu Soudního dvora EU.

V rámci kapitoly šesté prof. Bogdan stručně představuje další evropská nařízení, která obsahují pravi-

³ Článek 18 SFEU.

⁴ Jedná se přirozeně především o nařízení v oblasti dědického a rodinného práva (tj. např. nařízení Brusel IIbis, nařízení o dědictví a dalším).

⁵ Nařízení Brusel Ibis (Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění). In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace EU [cit. 10. 9. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:351:0001:0032:cs:PDF>) bylo přijato teprve na prosincovém zasedání Rady EU, tedy dne 12. 12. 2012.

dla pro určení soudní pravomoci (příslušnosti) a pro uznání a výkon soudních rozhodnutí. Jmenovitě jde především o nařízení o výživném, nařízení o dědictví, (návrh) nařízení o manželském majetkovém režimu a o majetkovém režimu registrovaných partnerů, jakož i některá další nařízení či směrnice, v nichž nalezneme pravidla pro určení soudní pravomoci (příslušnosti).

Kapitoly sedm, osm a devět naopak pojednávají o předpisech kolizních. Kapitola sedmá se věnuje nařízení Řím I – jeho systematice, oblasti působnosti a analýze jednotlivých kolizních ustanovení, včetně problematiky tzv. imperativních norem a mezi obligacího statutu. Kapitola osmá představuje čtenáři nařízení Řím II. Opět začíná vymezením působnosti předmětného nařízení a pokračuje analýzou jednotlivých pravidel pro určení rozhodného práva pro mimosmluvní závazkové vztahy. Konečně kapitola devátá nabízí přehled a krátké představení dalších instrumentů, které obsahují kolizní normy pro soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem – najdeme zde např. nařízení o výživném, nařízení o dědictví, nařízení o právu rozhodném ve věcech rozvodu a rozluky (nařízení Řím III) či směrnicí o elektronickém obchodě.

Kapitola desátá seznamuje čtenáře s nařízením o insolvenční (s přeshraničním dosahem), jemuž také v řadě monografií a učebnic mezinárodního práva soukromého není věnován prostor.⁶ Také tato kapitola respektuje systematiku nařízení – nejprve pojednává o rozsahu působnosti a základních institutech nařízení, dále se věnuje pravidlům pro určení soudní pravomoci, pro určení rozhodného práva, fázi uznání a výkonu soudních rozhodnutí a také procesnímu společenství, informování věřitelů v přeshraničním řízení a dalším souvisejícím otázkám.

Poslední, jedenáctá kapitola nabízí krátké představení instrumentů v oblasti přeshraniční soudní spolupráce a právní pomoci. Čtenář se „v kostce“ dozvídá základní informace o nařízení o přeshraničním dokazování, nařízení o přeshraničním doručování a o nařízení o přeshraniční právní pomoci. Každé z těchto tří nařízení by si nepochybně zasloužilo prostor v podobě vlastní kapitoly. Nicméně, má-li být kniha „Stručným úvodem do mezinárodního práva soukromého EU“, je patrně namístě limitovat představení každého nařízení na několik málo stran textu.

Text monografie je doplněn abecedním (s. 193 an.) i číselným (s. 199 an.) seznamem rozhodnutí Soudního dvora EU, která se zabývají výkladem pojmů obsažených v předpisech evropského mezinárodního práva soukromého (jedná se především o judikaturu

k nařízení Brusel I, potažmo k jeho předchůdci – Bruselské úmluvě; v menší míře také k dalším z unijních předpisů v této oblasti). Samozřejmě nechybí ani seznam použitých zkratk v úvodu publikace (s. xii), jakož i věcný rejstřík v samém závěru knihy (s. 225 an.), včetně odkazů na konkrétní pasáže, které o daném pojmu či dokumentu blíže pojednávají. Kvalitu knihy podtrhuje bohatý poznámkový aparát a rozsáhlý seznam citované odborné literatury (monografií, článků i příspěvků ve sbornících), jež čtenář nalezne taktéž v závěru knihy (s. 205 – 223). Svě zastoupení má nejen literatura anglická, ale také německá, francouzská, italská, švédská či dánská, dokonce česká a slovenská (z českých autorů jmenujme např. prof. Rozehnalovou, prof. Pauknerovou či prof. Týče).

Recenzovaná publikace je svým obsahem, uspořádáním a především svým rozsahem vhodnou příručkou každého právníka, který – ať již v praxi či teorii – přichází do styku se soukromoprávními vztahy s mezinárodním prvkem. Představuje přehledný, stručný a přitom dostatečně široký přehled všech aktuálních pramenů evropského mezinárodního práva soukromého (snad jedinou výjimkou je nařízení Brusel Ibis). Nenárokuje si být obsáhlou publikací o tisíci a více stranách, nabízející důkladnou analýzu jednotlivých předpisů a související judikatury. Oproti tomu je sympatická svým praktickým formátem i účelně zaměřeným obsahem.

Sám autor svou knihu prezentuje jako „stručný nástin“, resp. „úvod do mezinárodního práva soukromého, které je součástí právního řádu Evropské unie“ (můžeme-li o tomto vůbec hovořit). Kniha je primárně adresována advokátům, soudcům a dalším odborníkům z oblasti právní praxe s přeshraničním dosahem, jimž v uchopitelné podobě nabízí přehled systému norem v oblasti evropského mezinárodního práva soukromého. Díky formě svého zpracování však stejně dobře poslouží jako způsobilý studijní materiál pro studenty právnických fakult, evt. neprávnických oborů, v jejichž osnovách je výuka práva EU a mezinárodního práva soukromého alespoň okrajově zařazena.

Srovnatelnou publikaci nabízí v českém prostředí prof. Pauknerová.⁷ I tato tří set stranová kniha poskytuje čtenáři stručný úvod do evropského mezinárodního práva soukromého – jeho pojmu, předmětu, vývoji, aktuálním otázkám a především systému pramenů. V rámci třinácti kapitol zvláštní části se postupně věnuje jednotlivým nařízením v této oblasti – nařízení Brusel I a Brusel Ibis, nařízení Brusel IIbis, nařízení Řím I, Řím II a Řím III, zvláštním procesním nařízením a dalším předpisům. Oproti svému první-

⁶ V českém prostředí je výjimkou např. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, s. r. o., 2013. 306 s. ISBN 978-80-7400-504-6.

⁷ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, s. r. o., 2013. 306 s. ISBN 978-80-7400-504-6.

mu vydání (r. 2008) se monografie prof. Pauknerové rozrostla kupříkladu o nařízení o dědictví či nařízení o výživném.

Konkurencí je nepochybně také monografie brněnského autorského kolektivu pod vedením prof. Rozehnalové.⁸ Tato publikace se svou povahou spíše blíží klasické vysokoškolské učebnici (což ovšem neznamená, že by nebyla způsobilou příručkou pro praktikující právníky a další zájemce o evropské mezinárodní právo soukromé). Po historicko-teoretickém úvodu do problematiky a vymezení evropského justičního prostoru v civilních otázkách nabízí nejen přehled, ale i podrobnější analýzu stěžejních pramenů evropského mezinárodního práva soukromého. Z kolizních předpisů, jak již samotný název napovídá, je věnován prostor nařízení Řím I a nařízení Řím II. Z předpisů procesních je to v první řadě

⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda; VALDHANS, Jiří; DRLIČKOVÁ, Klára; KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013. 445 s. ISBN 978-80-7478-016-5.

nařízení Brusel Ibis a dále nařízení o evropském exekučním titulu, nařízení o evropském platebním rozkazu a nařízení o drobných nárocích. V porovnání s recenzovanou monografií není věnována pozornost všem evropským předpisům mezinárodního práva soukromého. To si ovšem ani brněnská monografie nenárokují. Na druhou stranu čtenáři nabídne hlubší a systematičtější analýzu předmětných nařízení, včetně širších teoretických souvislostí. Vyzdvihnout lze také skutečnost, že pracuje již s revidovanou verzí nařízení Brusel I, tedy s nařízením Brusel Ibis. Monografií uzavírá kapitola věnovaná vlivu elektronizace na současné (evropské) mezinárodní právo soukromé, resp. na jeho vybrané aspekty.

Lze shrnout, že přestože monografie prof. Bogdana má v českém prostředí svou konkurenci, najde i zde zcela jistě své uplatnění. Její nespornou výhodou je skutečnost, že pojednává výhradně o pramenech unifikovaného evropského mezinárodního práva soukromého, a to v anglickém jazyce a bez reflexe na kterékoli vnitrostátní právo. Navíc velmi čtivým a přehledným způsobem. To ji činí použitelnou napříč všemi státy Evropské unie, a to jak pro odborníky z praxe, tak pro studenty tuzemské i zahraniční.

BOGDAN, Michael: Concise Introduction to Comparative Law

Groningen: Europa Law Publishing, 2013, 202 s. ISBN 978-90-8952-125-5.

Dušan Sulitka*

Nakladatel'stvo Europa Law Publishing v Groningene vydalo minulý rok knihu prof. Michaela Bogdana s názvom Concise Introduction to Comparative Law. Nejedná sa síce o nijak výrazne rozsiahlu prácu, sám ju však považujem za ideálny vstup do štúdia porovnávacieho práva.

Prof. Bogdan je rodákom z Banskej Bystrice, ktorý do Švédska, kde pôsobí na Univerzite Lund, emigroval po skončení svojho štúdia na pražských právach v roku 1969. Venuje sa prevažne porovnávaciemu a medzinárodnému právu súkromnému. Je autorom desiatich kníh a stoviek článkov vydaných vo všetkých svetových jazykoch.

Recenzovaná kniha je rozdelená do dvoch väčších celkov. V prvom sa prof. Bogdan venuje všeobecným otázkam porovnávacieho práva; v druhom pojednáva o jednotlivých právnych systémoch. Medzi nimi nechýba právo anglické, francúzske či nemecké, avšak ani kapitoly o práve islamskom a o právnom systéme ďalekého východu.

Definícia obsahu, resp. záujmu, právnej komparatistiky je pomerne náročná a všeobecná zhoda na nej neexistuje. Napriek tomu sa prof. Bogdan na prvých stranách práce pokúša o jej nájdenie. Dochádza k záveru, že porovnávacie právo zahŕňa komparatistiku základných črt či jednotlivých noriem a právnych systémov, a to za účelom nachádzania ich podobných či odlišných znakov. V tomto kontexte zdôrazňuje, že samotné štúdium cudzieho práva, bez tohto druhého elementu, za porovnávacie právo považovať nemožno. Uznáva však, že v situácii, kedy sa napr. nemecký právnik pokúša osvetliť určitý pojem juris-

* Mgr. Dušan Sulitka, doktorand Katedry medzinárodného a európskeho práva Právnickej fakulty Masarykovej univerzity, Brno.